

Универзитет уметности у Београду,
Факултет драмских уметности, Београд

DOI 10.5937/kultura1861013K
УДК 316.75:[796:061.237*497.11]"1930"
323.1(=163.3/6)(497.1)"19"

стручни рад

УТИЦАЈ ЈАВНИХ ПОЛИТИКА НА КУЛТУРАЛНЕ ИЗВЕДБЕ ЈУГОСЛОВЕНСТВА

Сажетак: Увидом у политички, социолошки и културни дискурс југословенске праксе, истраживање има за циљ да покаже на који начин управљање културалном изведбом у функцији идеолошког апарата зависи од актуелних јавних и културних политика. Анализа међусобне спреге и „преливања” јавних политика, њених организационих носилаца и симболичког еквивалента транспоновања политичке стварности кроз форму културалних изведби/слетова показује сличности и разлике у концепту управљања идеолошким пројектом у различитим историјским периодима Југославије. Задатак истраживачког процеса (који обухвата емпиријску методу студије случаја на примеру културалних изведби/слетова у периоду Краљевине Југославије) јесте описивање постојећих облика и метода организовања државног сценског спектакла, односно опште разумевање појаве и нивоа управљања културалним изведбама у функцији јавних политика.

Кључне речи: јавне политике, културалне изведбе, имплицитне културне политике, слет, југословенство

Увод

Ако узмемо у обзир да свакој промени у јавној политици, пре него што се одигра у у реалном простору и времену, претходи концептуализација на нивоу идеја¹ онда је објављивање

¹ Ђукић, В. (2010) *Држава и култура, студије савремене културне политике*, Београд: Факултет драмских уметности, Институт за позориште, филм, радио и телевизију.

радова Људевита Гаја у „Илирским народним новинама”, тридесетих година 19. века, као и нешто касније оснивање Југословенске академије знаности и умјетности у Загребу, значило формални почетак конструисања идеје културног уједињавања до тада потпуно одвојених територија будуће Краљевине Југославије. Суштина Илирског покрета подразумевала је борбу за стварањем културне заједнице Јужних Словена, те је представљала идеолошку и друштвену платформу за будуће креирање Југославије².

Ипак, за јавну политику није довољна само (политичка) идеја која је утемељује, неопходно је и окружење које омогућава успешну примену „одабране линије деловања”, и то кроз различите моделе јавног управљања обликоване у сет активности формалних актера јавне управе и институција у обављању колективне сврхе³. Овде је важно питање контекстуализације јавне политике, јер је њена примена увек повезана са специфичним политикама, које представљају одговор на конкретан проблем у друштву⁴. Дефинисање начина на који ће власт користити и управљати својим ресурсима у остваривању политички установљених друштвених интереса (*public governance*), био је један од основних задатака владајуће групе, након настанка прве (а затим и друге) Југославије. Потврда и реализација идеје југословенства за актере јавних политика (на темељу формалних надлежности) значила је употребу различитих инструмената у обликовању идеолошких вредности у конструисању (над)националног идентитета.

Начини изградње југословенског (над)националног идентитета, који могу бити посматрани као „природни” и „органски” али и „наметнути” и „вештачки”, упућују на размисање о употреби садржаја и симбола који су одражавали овако сложено питање идентитета нације. Тежња за подударањем етничких и политичких граница, са становишта јавних политика морала је постати масовно прихваћена идеја, и то тако што ће и сами чланови заједнице постати актери новоуспостављене идеологије. Циљеви и инструменти у имплементацији јавних политика, допринели су у изналажењу одговора на питање државе – на који начин је могуће утицати на процес изградње идентитета до тада непостојеће нације. Без раније успостављеног јединственог простора,

2 Đokić, D. (2003) *Yugoslavism, Histories of a Failed Idea 1918–1992*, London: Hurts and Co.

3 O’Toole Laurence, J. and Kenneth, J. M. (2011) *Public management: Organizations, governance, and performance*, Cambridge University Press.

4 Hill, M. (2010) *Proces stvaranja javnih politika*, Zagreb: FPZ biblioteka Politička misao.

писма и религије, јужнословенска паннационална идеологија није се могла ослонити на посебно етничко својство изражено у митовима и предањима. Примена јавних политика имала је (неопходан) утицај на све секторе јавне управе, те је у процес формулисања и реализације циљева на различитим нивоима укључен велики број актера, између осталог и организације које смештамо у поље надлежности имплицитних културних политика. У испуњавању задатака конструкције идентитета нације, управљање културом у ширем смислу (*culture governance*), морало је бити оријентисано ка концептуалном, стратешком остварењу конкретних дугорочних циљева у „производњи смисла и значења” заједнице⁵, а не ка краткорочним активностима. То је даље значило оснивање или „подржављење” и јавно управљање организацијама (*public governance of culture*) које су имале своју програмску, идеолошку, али и организациону инфраструктуру за остварење установљеног политичко-идеолошког и културног друштвеног интереса. Кроз деловање ових организација дошло се до промишљања слике о заједничкој припадности кроз стварање културне, идејне, симболичке и знаковне конструкције. Симболичка вредност у репрезентацији југословенских националних идеја (наслонивши се на чешку традицију) упориште је проналазила у слетској форми, масовним културалним изведбама које су имале за циљ промовисање духовно здраве и морално јаке нације, а које су спроводиле за то установљене организације.

Културалне изведбе југословенства

Разумевање теоријског упоришта појма културалне изведбе у овом раду, као инструмента експлицитног и имплицитног идеолошког апарта, везује се за симболичко конструисање репрезентације националног, односно наднационалног идентитета. У питању је дакле специфичан тип изведбене праксе, коју је у теоријском смислу иницијално успоставио антрополог Милтон Сингер (Milton Borah Singer), кроз појам културалних изведби. Под овај кровни назив Сингер смешта све изведбене облике које чешће класификујемо кроз поље ритуала и религије него културе и уметности, а ту убраја специфичне културалне и организационе формате као што су: венчања, црквени фестивали, рецитације, концерти⁶. Појам културалних изведби тумачи и Александра Јовићевић,

5 Scmitt, T. (2011) *Cultural Governance as a conceptual framework*, Gotingen: MMG.

6 Singer, M. (1972) *When a Great Tradition Modernizes: An Anthropological Approach to Modern Civilization*, New York, Washington, London: Praeger Publishers.

у својој студији *Увод у студије перформанса*, где наводи да је у питању „било које извођење које се састоји од фокусираних, јасно означених и друштвено ограничених облика понашања која су посебно направљена/припремљена за показивање”⁷.

Анализу културалних изведби која је прихваћена у овом раду даље спроводи теоретичарка Ерика Фишер Лихте (Erika Fischer-Lichte), која покушава да разграничи доста широко тумачење овог појма које је успоставио Сингер. У својој студији *The Routledge Introduction to Theatre and Performance Studies*, Фишер-Лихте изведбу дефинише као „сваки догађај у ком актери, на истом месту у исто време, учествују у унапред предвиђеном низу активности” те поставља питање жанрова културалних изведби и њихових различитости, као и могућег постојања изведбе са уметничким и са друге стране не-уметничким интересима⁸. Културалне изведбе су тако, према дефиницији Фишер-Лихте, друштвени догађаји који користе уметничке/сценске алате у спровођењу не-естетских интереса: поделу на учеснике и гледаоце, ограничени временски оквир, контекст извођења као и унапред постављен сценарио дешавања. За овај рад је посебно важна специфичност места извођења културалних изведби „јер се обично не дешавају у позоришним и сродним професионалним/институционалним просторима и околностима (циркуска шатра, концертна сала, кабаретска сцена, стадион...) и што им главни циљ није да, целовитом инсценацијом, забаве публику и створе естетско задовољство, већ да користећи неке елементе сценског обликовања постигну ванестетски резултат – остваре правду, постигну политички циљ, потврде заједништво у вери, институционализују љубавни однос... Другим речима, културалне изведбе су друштвени догађаји (политички скупови, верски ритуали, суђења, спортске утакмице...) или приватни (венчања, сахране, крштења, прославе рођендана, одбране докторских дисертација,...) у којима се, зарад постизања поменутих ванестетских циљева, користе механизми инсценације...”⁹. У својој студији Фишер-Лихте даље прави важну разлику у тумачењима изведбе и инсценације, која се односи и на теоријску поставку овог рада, те сматра да инсценације „претпостављају пасивност публике и потпуну контролу организатора

7 Јовићевић, А. и Вујановић, А. (2006) *Увод у студије перформанса*, Београд: Фабрика књига, стр. 58.

8 Fischer-Lichte, E. (2014) *The Routledge Introduction to Theatre and Performance Studies*, London: Routledge.

9 Меденица, И. (2014) *Видовдан и његове изведбе 1989–2014*, Зборник ФДУ, Београд: Факултет драмских уметности, стр. 8.

над развојем изведбе – другим речима, стратегије инсценирације надвладавају, у потпуно предвидљивим видовима, 'пасивну' и зато 'невину' публику да би изазвале жељени ефекат"¹⁰, док под појмом изведбе подразумева „...целовито и јединствено искуство произашло из телесног коприсуства извођача и публике, њихове енергетске, емоционалне и духовне размене"¹¹.

Државне културалне изведбе – слетови у оба периода постојања Југославије имале су задатак да кроз кореографисану масовну дисциплину прикажу, али важније промовишу политички и идеолошки интерес владајуће групе. Крајем 19. века „гимнастика је била инструмент политичке борбе, док су приредбе биле централно место спровођења политичке мисли"¹². Термин „слет” изабран је јер на различитим словенским језицима значи груписање птица у лету, што симболички указује на стадионске корегорафије – политичке церемонијале смештене на отворени простор стадиона (слет-тишта) са великим бројем учесника¹³. Усвојивши тврдњу социолога Жана Дивињоа (Jean Duvignaud) да друштво прибегава спектаклу сваки пут када жели да потврди своје постојање, још важније моћ, тј. да „помоћу спектакла друштво формализује, односно кристализује симболичке елементе који означавају трансценденталну стварност"¹⁴ није необично постојање стадионских културалних изведби у календару најважнијих југословенских државних догађаја. Припадајући реду семиотичких система културална изведба (слет) представља инструмент комуникације идеолошког апарата који у симболичко посредованој форми преноси поруку која у сусрету са публиком постаје значење.

На нашим просторима први дизајнирани приказ државних масовних дешавања везује се за формат соколских слетова, којима се потврђивала идеја „интегралног југословенства”, док свој потпуни израз државна културална изведба добија кроз форму слета као централне прославе „Дана младости” у СФРЈ. Репрезентацијом хегемоније она је у оба периода истицала два различита идеолошка оквира, али са истим циљем: стварање перцепције о дисциплинованој и послушној заједници према државном апарату. Док су у периоду

10 Fischer-Lichte, E. нав. дело, стр. 172.

11 Меденица, И. нав. дело, стр. 6.

12 Тимотијевић, М. (2005) *Народно позориште у Београду: храм патриотске религије*, Београд: Завод за заштиту споменика културе града Београда, стр. 17.

13 Ђорђевић, Ј. (1997) *Политичке светковине и ритуали*, Београд: Досије, стр. 251.

14 Дивињо, Ж. (1978) *Социологија позоришта*, Београд: БИГЗ.

Краљевине слетови значили демонстрацију лојалности према одређеној идеологији, у периоду социјализма они добијају и додатно значење исказано кроз симбол вође.

Утицај јавних политика на соколски покрет

Са јачањем националне свести и ради свесловенског уједињења у Прагу се 1862. оснива Соколски покрет под идејним вођством др. Мирослава Тирша (Miroslav Tyrš)¹⁵ који је саставио терминологију и основао самостални теловежбачки систем. У овом периоду у Чешкој настаје активан национални и социјални препород народа, а можда најважнија полуга тог процеса био је Соколски покрет. Основни задатак покрета је био усмерен на подизање телесне и моралне снаге међу свим словенским народима, а у његова средства убрајало се спајање соколских удружења, узајамни састанци, слетови и јавне вежбе, течајеви за образовање и сл.¹⁶ Сам назив покрета везује се за утицај који је извршио блиски Тиршов сарадник Тонер, одушевљен симболичком употребом те птице у традицији српских народних песама, те је на једном од састанака старешинства 1864. године предложио да се имену њихове организације дода име Сокол.¹⁷

Будући Југословени, највећим својим делом под Аустро-Угарском монархијом и Отоманском империјом, живели су под разним културним утицајима, а свест о прилици за стварањем „духа реалне концепције о словесним етничким јединицама“ кроз независну организацију која ће деловати у пољу имплицитних културних политика, први су препознали Словенци који оснивају организацију „Јужни Соко“ 1863. године са југословенским грбом на својој застави, да би за њима оснивању приступили соколи из Хрватске 1874. године под називом „Хрватски сокол“. И ако се сматра да се након организовања по појединачним друштвима у Србији 1904. године, под вођством Лазе Поповића у Сремским Карловцима оснива Прво Српско Соколско друштво, познати су детаљи сличног облика деловања у Србији и из ранијег периода. Члан Академије наука, сликар Стеван Тодоровић 1857. године, је у својству професора Лицеја окупио групу ученика које је поред сликарства подучавао и другим дисциплинама међу којима је било и физичко вежбање како би утицао на складан развој духа и тела, па је са преко 80 вежбача

15 Жутић, Н. (1991) *Соколи: идеологија у физичкој култури Краљевине Југославије 1929–1941*, Београд: Ангротраде.

16 Кастратовић, В. (2012) *Континуитет и дисконтинуитет, Оквири конструисања југословенског културног наслеђа*, Београд: Етнолошка библиотека.

17 Цветковић, Д. (1998) *Соколи и Соколски слетови*, Београд: Књигопром.

приказивао „приредбе” у виду јавних часова. Београђани су ове догађаје пратили са великим интересовањем, те је тако и Кнез Михајло присуствујући једном јавном часу утицао да се на месту садашње зграде САНУ у Кнез Михајловој улици припреми терен за вежбање и направе гимнастичке справе, а 1861. године финансирао је изградњу дворане за вежбање у близини Калемегдана¹⁸. Рад друштва у Србији, Хрватској и Словенији био је прожет идејом ослобођења и уједињења свих Југословена, па је због таквих идеолошких тенденција током Првог светског рата соколство распуштено, а Соколи су заједно са својом идејом смештени на оптуженичку клупу. Након рата, оснивањем Краљевине, створени су услови за обнову соколства па у прогласу из 1919. године стоји: „Више не може и не сме да буде ни српско, ни хрватско ни словеначко Соколство, од троје постајемо једно, од три старе свести стварамо нову свест”. Исте године, 26. јануара се у Загребу на позив др. Лазе Поповића организује састанак првака националних Соколстава, где је донета декларација соколске мисли под начелом „једна држава, један народ, једно Соколство” те усаглашава одлука о Соколском Сабору у Београду на Видовдан исте године. Како је Београд претпрео велика страдања током рата, састанак није било могуће технички организовати по замишљеном плану, те је Сабор премештен у Нови Сад у коме се 28. јуна 1919. године у присуству преко 706 делегата оснива Соколски Савез СХС са наглашеном идејом „народности, слободе и демократизма”. Убрзо је донет и Устав који предвиђа „јединствена, неплеменска, заједничка соколска друштва, организована у Жупе, а ове у Соколски Савез СХС.”¹⁹

Ослањајући се на идеје и традицију развоја идеологије интегралног југословенства, након увођења „шестојануарске диктатуре” 1929. године, са својих 82.000 чланова, ЈСС мења назив у „Соко Краљевине Југославије”²⁰. Државној јавној политици и њеној примени је била потребна организација која ће идеју интегралног југословенства учврстити у народу те се Законом о оснивању „Сокола Краљевине Југославије” од 5. децембра 1929. године врши потпуно подржављење организације, а на место старешине је именован наследник престола Петар Карађорђевић. Овај закон је уређивао „да се до тада постојећа друштва за физичко и морално васпитање укидају”, те је дефинисао облик финансирања, организовања и повластице за чланове. На тај начин соколски Савез

18 Исто.

19 Брозовић, А. (1930) *Свеславенско соколство: Свесоколски слет 1930*, Београд: Савез Сокола Краљевине Југославије.

20 Исто.

добија значајно место у државној јавној политици и њеној примени која очекује да ће покрет својим радом утицати на трајно духовно уједињење целокупног народа.

Тако, покрет постаје инструмент владајуће групе, где се физичка култура појављује као посебно средство за политичко организовање и окупљање заједнице у циљу јачања јединственог идентитета нације. Прихватањем своје наглашене улоге у стварању конструкције (над)националног јединства, на првој седници Савеза Сокола Краљевине Југославије у њиховим просторијама на Теразијама, крајем јануара 1930. године донета је одлука да слетски дани буду одржани под називом "Први свесоколски слет краљевине Југославије", према програму вежби др Виктора Мурника и под покровитељством краља Александра, са разгранатим финансијским, организационим, али концептуалним капацитетом у погледу промовисања политике интегралног југословенства.

*Студија случаја –
Свесоколски слет 1930. године у Београду*

У новинском издању „Време“, годину и по дана пре реализације Свесоколског слета у Београду, председник слетског одбора подстарешина Ђура Паунковић истиче проблем позиције будућег слетишта и финансијски аспект догађаја. Према Меморандуму од 19. 3. 1929. које је краљу Александру упутило вођство СКЈ, наводе се молба за одобрење планиране позиције будућег слетишта „раван Доњег града, за 5.000 вежбача и 100.000 гледалаца“, као и молба за „широком потпором државне управе у техничким и финансијским припремама“. Ако се узме у обзир да је чланство за потребе слета прикупило 800.000 динара, а да је само слетиште коштало преко 8.000.000 динара може се препознати јасна намера Краља и владајуће групе да манифестација буде успешно изведена. Тако је, према његовој замисли одабрана „палилулска четврт“, на земљишту Техничког факултета, „на добром положају такорећи у сред града, јер од Теразија до слетишта има 10 минута лаганог хода новом и широком улицом Краља Александра.“²¹

Са становишта управљања догађајем најпре је формиран слетски одбор, састављен од 14 секција које су бројале преко 500 чланова. Грађевинска секција предвођена архитектом Корунковићем, у изградњи слетишта је координисала рад четири тесарска предузећа, док је за прераду дрвене грађе било одговорно једно од највећих државних предузећа у

21 План привременог стадиона (слетишта) израдио је виши архитекта Министарства грађевине Момир Корунковић.

земљи „Шипад”. Секција за смештај учесника је обезбедила да гости буду прихваћени, од дочека на свим приступним станицама, преко београдских средњих и трговачких школа, касарнама, или за ту прилику подигнутим хангарима и шаторима. Секција, готово у потпуности сачињена од соколица, прикупљала је податке о расположивим собама у хотелима и гостионицама, као и код приватних лица, али је такође и апеловала на Београђане у смеру гостопримства и уступања смештаја у приватним становима, понекад и изабцивањем мотивационих летака из авиона. Према апелу Секције за смештај зграде у Београду, јавне и приватне у центру и на периферији, биле су окићене државним заставама, а радње украшене разним соколским амблемима, заставама и сликама.

Чланови Здравствене секције, Лекари Жупа дежурали су са својим члановима, док су на слетишту, са сваке стране подигнуте амбуланте за збрињавање повређених. Организована је санитарска служба на железничкој станици, а сваки соколски воз пратио је соколски лекар са ручном амбулантом. На свим успутним станицама испитана је пијаћа вода, док је на већим обезбеђено место за прање руку и умивање. Како су током јуна била предвиђене велике врућине, Секција је прописала мере за продају воћа и контролисала све станичке ресторани и бифее. Свој рад Секција је обављала уз помоћ амбуланти са великим бројем виђених лекара из цивилних и здравствених институција, а такође је издавала упутства за здравствену приреду приступања слету.

Прехрамбена секција прикупљала је податке о организацији хране, посебно вежбајућег чланства у близини самог слетишта. Секција је била у сталном контакту са Савезом гостионичара, а у сарадњи са Удружењем месара и кобасичара реализовала је конференцију својих чланова у сали Занатске коморе на тему „пажње у послу, великих врућина и скромности цене”.

У припреми слета посебно се издваја посвећеност пропагандне секције на чијем челу је био слепи мајор Лујо Ловрић. Ова секција развијала је стратегију оглашавања у земљи и иностранству и успостављала односе са радио станицама и новинарима. На тај начин је Секција уговорила са Дирекцијом београдске радио станице да уз помоћ фирми *Телефункен* и *Филипс* реализује радио пренос уз помоћ јаких звучника на 40 јавних места широм земље, како би се слушале вести са Слета и обезбедила што боља обавештеност о догађају. Расписује конкурсе за сва креативна решења и филмове, али и ангажује дописнике по Жупама. У складу са својом улогом у припреми државног догађаја Секција

је поред акредитације новинара, вршила и преглед њихових текстова те издавала одобрења приликом објаве или емитовања. Кроз процедуру јавних конкурса, а за потребе учесника и туриста Секција производи: 400.000 разгледница и маркица које су се куповале, 22.000 великих слетских плаката аутора Звонимира Ракамарића, академског сликара, 100.000 комада слетских значака (које су омогућавале разне повластице), 30.000 значака за соколску омладину, 100 милиона комада цигарета *Соко* са соколским амблемима, итд.

Слетски одбор је поред ових приредио и читав низ програма у сарадњи са националним културним организацијама међу којима су: изложбе у павиљону Цвијете Зузорић, концерт Београдске филхармоније, трке Кола јахача, велика изложба народног везива и ткива у дому Кола Српских Сестара, изложба слика Бориса Литвинова, изложба историјских слика „Трагедија и Слава Србије и света”. У истој организацији приређен је и Први сајам књига на нашим просторима у сарадњи са удруженим београдским књижараима и издавачима. „Као једна од највећих културних атракција за време трајања слета била је приредба великог концерта на самом слетишту. Војни оркестар београдског гарнизона био је потпомогнут са најбољим капелницима и и војним музичарима из целе земље са преко 400 учесника, а диригент је био капелник Краљеве гарде пуковник Покорни”. У круг слетског програма спада и интернационална радио емисија, југословенског музичког програма извођена из Народног позоришта, која је трајала 90 минута, а за чији пренос је у Београду и на територији целе земље било постављено 80 гигантофона.

Крајем маја исте године дужност је примио нови председник Београдске општине, градоначелник Милан Нешић који је имао задатак да са својим секторима анимира јавност, па тако заједно са слетским одбором издаје проглас: „Нека се сваки Београђанин сматра као домаћин гостима, на свакоме месту указује пуно и срдечно гостопримство. Београђани се позивају да учине топло и искрено гостољубље за време соколског слета, и тако испуне грађанску дужност према части престонице”. Први свесоколски слет Сокола Краљевине Југославије одржан је током целог месеца јуна, па је тако прва недеља била посвећена средњошколској омладини, друга војсци, трећа нараштајима, и четврта којој су припадали главни слетски дани крајем месеца (27, 28, 29) односила се на соколско чланство. Београд је тих дана угостио Соколе пристигле бродом или возом из Лужице, Француске, Румуније, Чешке, Пољске, Америке.

Последњег слетског дана организована је двочасовна поворка кроз редове 200.000 Београђана, која је кренула од Славије са 20.000 учесника, а испред зграде нове скупштине је изведен дефиле пред краљевском породицом која се налазила у специјално изграђеном павиљону. О догађају чија је основна замисао била промоција интегралног југословенства извештавали су сви расположиви домаћи медији, као и страна штампа из Велика Британије, Италије, Пољске, Чешке, Румуније, Немачке²².

Закључак

Конструкцију (над)националног индентитета није (било) могуће спроводити изван оквира институционализованог контекста, он се одвијао у амбијенту политичке или економске моћи институција. У процес јавног управљања убраја се институционално планирање, па је у југословенској пракси избор организација и институција (државних и парламентарних актера), које ће учествовати у спровођењу циљева јавних политика, утицао на дефинисање механизма одговорности и њихових појединачних улога у том процесу. У раду даље усвајамо да јавне политике, кроз идеолошки апарат који је сачињен од различитих институција и организација, помажу у обликовању јавне свести, водећи притом рачуна да подређене групе прихвате успостављени друштвени поредак²³. Појава идеологије као конститутивног елемента погледа на свет, чини сложену структуру која укључује подједнако концепте, веровања, мисли, као и симболичке конструкције²⁴. Концепт идеје југословенства се тако заснивао на значењима и представама који су циљно произведени, а који су доживљавани као стање политичког, економског и културног поретка у коме људи налазе смисао.

Настанак обе државе, које су у свом називу носиле назив Југославија (Краљевина и СФРЈ), наметао је потребу за раскидом са затеченим стањем, те успостављањем нових система који ће бити способни да служе јединственим циљевима државног апарата који укључује и идеолошку компоненту²⁵. Нови национално-идеолошки концепт након увођења диктатуре краља Александра Карађорђевића, 6. јануара 1929. године, морао је бити основна линија деловања свих (над)националних/југословенских организација, а једна, ако не и

22 АЈ, фонд 74

23 Алтисер, Л. (2009) *Идеологија и државни идеолошки апарати*, Београд: Карпос.

24 Исто.

25 Димић, Љ. (1997) *Културна политика Краљевине Југославије 1918–1941*, Београд: Стубови културе.

најважнија међу њима, била је организација Соколског савеза краљевине Југославије. Различитим актима дат је идеолошки оквир Соколског савеза, те он постаје „сарадник државе у решавању крупних националних задатака”, без обзира на истицање да је „законодавство променило организациону структуру, али не и бит соколске идеје”. Поддржављење до тада независне соколске организације огледало се и у томе што су сада управу Савеза именовали министар просвете и министар војске у сагласности с председником министарског Савета. Настала с циљем подизања телесно здравих, морално јаких и национално свесних држављана, соколска организација с временом постаје инструмент јавних политика и државног идеолошког апарата, који као основни алат/пројекат користи државну културалну изведбу – слет, са свим припадајућим елементима (процесијама, штафетама и сл).

Готово исти сценски оквир соколских слетова преузима државни идеолошки апарат у социјализму, само привидно стварајући нове симболе који су указивали на особеност и потребу за иновацијом с циљем истицања расцепа новог државног система са прошлошћу. У периоду социјализма из соколске традиције прво је преузета традиција штафете, па је тако први полазак штафете организован из Крагујевца 1945. године, док је у периоду 1945–1956. године у предавању штафете учествовало 10.291.500 Југословена, а палице су прешле пут дугачак 877.000 километара. Десету јубиларну штафету Тито је примио пред 50.000 посетилаца на стадиону ЈНА и тада је у свом обраћању изнео став поводом манифестације на основу које Организационо-политички секретаријат савезног одбора ССРЊ 2. фебруара 1957. године доноси документ где износи закључке поводом карактера прославе 25. маја, њених идеолошких и организационих питања. Празник тада добија име „Дан младости”, а штафета постаје „Штафета младости” и, уз поруку омладине и народа, предаје се другу Титу на стадиону ЈНА у оквиру централне манифестације. Овом приликом доноси се и одлука о оснивању Савезног одбора за прославу 25. маја.

Анализа је показала на који начин јавно управљање утиче на организационе механизме приликом спровођења циљева које је утемељила јавна политка у погледу методологије репрезентације националног идентитета. Посматрањем контекста настајања и формулисања циљева јавне политике у изградњи идеје југословенства, затим начина јавног управљања кроз деловање различитих (институционалних) актера, те спровођења државних слетова ствара се оквир о међусобним зависностима и нивоима управљања када је

реч о државној културалној изведби. Истраживачки оквир је показао да са становишта примене јавне политике у пољу културе у ширем смислу, имплицитна културна политика кроз независне организационе форме утиче на концепт управљања културом у тренутку друштвених и идеолошких промена.

ЛИТЕРАТУРА:

- Андерсон, Б. (1998) *Нација замишљена заједница*, Београд: Плато.
- Алтисер, Л. (2009) *Идеологија и државни идеолошки апарати*, Београд: Карнос.
- Бакић, Ј. (2004) *Идеологије Југословенства између српског и хрватског национализма 1918–1941*, Градска народна библиотека Жарко Зрењанин.
- Брозовић, А. (1930) *Свеславенско соколство: Свесоколски слет 1930*, Београд: Савез Сокола Краљевине Југославије.
- Цветковић, Д. (1998) *Соколи и Соколски слетови*, Београд: Књигопром.
- Димић, Љ. (1997) *Културна политика Краљевине Југославије 1918–1941*, Београд: Стубови културе.
- Дивињо, Ж. (1978) *Социологија позоришта*, Београд: БИГЗ.
- Hill, M. (2010) *Proces stvaranja javnih politika*, Zagreb: FPZ biblioteka *Politička misao*.
- Ђукић, В. (2010) *Држава и култура, студије савремене културне политике*, Београд: Факултет драмских уметности, Институт за позориште, филм, радио и телевизију.
- Ђокић, Д. (2003) *Yugoslavism, Histories of a Failed Idea 1918–1992*, London: Hurts and Co.
- Ђорђевић, Ј. (1997) *Политичке светковине и ритуали*, Београд: Досије.
- Fischer-Lichte, E. (2014) *The Routledge Introduction to Theatre and Performance Studies*, London: Routledge.
- Жутић, Н. (1991) *Соколи: идеологија у физичкој култури Краљевине Југославије 1929–1941*, Београд: Ангротраде.
- Гелнер, Е. (1997) *Нације и национализам*, Нови Сад: Матица српска.
- Јовићевић, А. и Вујановић, А. (2006) *Увод у студије перформанса*, Београд: Фабрика књига.
- Кастратовић, В. (2012) *Континуитет и дисконтинуитет, оквири конструисања југословенског културног наслеђа*, Београд: Етнолошка библиотека.

Меденица, И. (2014) *Видовдан и његове изведбе 1989–2014*, Зборник ФДУ, Београд: Факултет драмских уметности.

O'Toole Laurence, J. and Kenneth, J. M. (2011) *Public management: Organizations, governance, and performance*, Cambridge University Press.

Singer, M. (1972) *When a Great Tradition Modernizes: An Anthropological Approach to Modern Civilization*, New York, Washington, London: Praeger Publishers.

Scmitt, T. (2011) *Cultural Governance as a conceptual framework*, Gotingen: MMG.

Тимотијевић, М. (2005) *Народно позориште у Београду: храм патриотске религије*, Београд: Завод за заштиту споменика културе града Београда.

Архив:

Архив града Београда, Фонд ИАБ-1119.

Архив Југославије: Дворски фонд – Соколска друштва 74, Фонд Социјалистичке омладине Југославије 114, Фонд Министарства иностраних послова КЈ 334, Фонд Мин. Сав. Централног Пресбириоа КЈ 38.

Архив Србије, Фонд „Прво београдско гимнастичко друштво Соко”.

Архив Југословенске кинотеке, Новаковић журнал – Соколски слет у Београду 1930. године.

Jovana Karaulić
University of Arts in Belgrade, Faculty of Dramatic Arts, Belgrade

INFLUENCE OF PUBLIC POLICIES ON THE
CULTURAL EXPRESSIONS OF YUGOSLAVISM

Abstract

With its insight into the political, sociological and cultural discourse of the Yugoslav praxis, this research has an objective to show how management of the cultural productions in the function of an ideological apparatus has depended on actual public and cultural policies. An analysis of the interconnection and “flow over” of the public policy, its organizational instigators and the symbolic equivalent of transposing the political reality through cultural productions/rallies will discover the similarities and differences in the concepts of managing ideological projects in different historic periods in Yugoslavia. The purpose of this research process (involving an empirical method of case study on the example of cultural festivity/rallies in the period of existence of both Yugoslavia states) is to describe the existing forms and methods of organizing state scenic spectacles i.e. to describe the general understanding of the phenomena and the levels of management of cultural productions in the function of public policies.

Key words: *public policies, cultural productions, implicit cultural policies, rally, Yugoslavism*

Носач, Београд, седамдесете године 20. века,
Музеј Југославије, фонд Стеван Крагујевић